

วิจารณ์หนังสือ : BOOK REVIEW

เรื่อง “ศาสนาและเยาวชน”

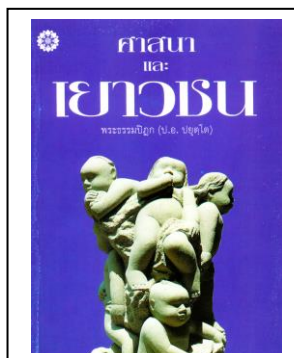
ของ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)

ผู้เขียน : พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)

ปีที่พิมพ์ : 2539

จำนวนหน้า : 69 หน้า

สำนักพิมพ์ : พุทธธรรม

พิสันต์ สุขพูล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

Pisun Sukpool

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhonsawan Campus, Thailand

E-mail: pisunsukpool@gmail.com

บทนำ

ในปัจจุบันนี้สังคมไทยกำลังประสบกับปัญหาความเสื่อมทรามทางด้านศีลธรรมและคุณธรรมของประชาชนโดยเฉพาะปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชนไทย ที่จำนวนไม่น้อยได้เห็นห่างจากคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักที่พึ่งพาและยึดเหนี่ยวทางจิตใจของคนไทยมาตั้งแต่อดีต พระพุทธศาสนาจึงเป็นสถาบันหลัก 1 ใน 3 สถาบันที่สำคัญของชาติ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยทุกแง่มุม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับเรื่องศาสนามีข้อความตอนหนึ่งว่า “คนเราต้องมีศาสนา คือความคิดหรือสิ่งที่คิดประจำใจ อันเป็นแนวทางปฏิบัติในใจประจำตัว และต้องมีการศึกษาคือความรู้ต่างๆ ทั้งในด้านจิตใจ ทั้งในด้านวัตถุเพื่อประกอบกับตัว เพื่อที่จะมีชีวิตอยู่ได้ ทั้งสองอย่างเป็นสิ่งสำคัญและจะแยกจากกันไม่ได้”

* วันที่รับบทความ: 28 มิถุนายน 2564; วันที่แก้ไขบทความ 19 กรกฎาคม 2564; วันที่ตอบรับบทความ: 20 กรกฎาคม 2564

เนื่องจากสังคมโลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกด้าน โดยเฉพาะในยุคข่าวสารไร้พรมแดนที่ถูกกล่าวขานว่าเป็นยุคของคลื่นลูกที่สาม บทบาทของสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศจะเข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมไทยที่เรียกว่า กระแสโลกาภิวัตน์ ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้ความเจริญทางด้านวัตถุได้ล้ำหน้ากว่าความเจริญทางด้านจิตใจอย่างมาก ก่อให้เกิดช่องว่างที่ห่างไกลระหว่างวัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมทางจิตใจแม้ว่าความเจริญทางด้านวัตถุจะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ สะดวกสบายขึ้น สามารถเดินทางได้สะดวกรวดเร็วขึ้น สามารถติดต่อข่าวสารถึงกันได้อย่างรวดเร็ว แต่ความเจริญทางด้านจิตใจที่ล้ำหลังกว่าความเจริญทางด้านวัตถุ ก็ได้ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมมากยิ่งขึ้นและรุนแรงขึ้น เช่น ปัญหาความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมและจิตใจ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นกับเยาวชนไทยตลอดทุกเวลา แม้กระทั่งได้มีการเผยแพร่ลัทธิและคำสอนบางอย่างที่ไม่เหมาะสม ซึ่งมีผลกระทบกระเทือนต่อวัฒนธรรมไทยและความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ จึงทำให้เกิดความวุ่นวาย เยาวชนมีวามสับสนและความไม่สงบในสังคมและบ้านเมืองในทุกวัน โดยไม่เข้าใจแก่นแท้ของศาสนา คือ ธรรมะ ซึ่งจะช่วยพัฒนาเยาวชนให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น จากมนุษย์เป็นกัลยาณชน โดยธรรมะทางพระพุทธศาสนาจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยแก้ปัญหาและทำให้สังคมของเราอยู่ดีขึ้น คนในสังคมมีความสุขขึ้น แต่เยาวชนที่จะสนใจเข้าถึงสื่อธรรมะจริงๆมีน้อยมาก เหตุเนื่องจากสภาวะการณ์ปัจจุบันเยาวชนไทยไม่เห็นประโยชน์ของธรรมะ

ดังนั้น จึงเป็นเหตุให้ผู้เขียนบทวิจารณ์สนใจวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ ซึ่งแต่งโดยพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ปัจจุบันดำรงสมณศักดิ์ที่ “สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์” ซึ่งประวัติโดยย่อของท่าน บรรพชาเป็นสามเณร เมื่อ พ.ศ. 2494 สอบได้เปรียญธรรม 9 ประโยค ขณะยังเป็นสามเณร จึงได้รับพระราชทาน พระบรมราชานุเคราะห์ ให้อุปสมบทเป็นพระภิกษุในฐานะนาคหลวง เมื่อจบการศึกษาชั้นปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 1) จากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ท่านได้อุทิศตนให้กับการเผยแผ่พระศาสนา ทั้งด้านการบรรยาย ทางวิชาการ การแสดงพระธรรมเทศนา ตลอดจนงานด้านนิพนธ์ เอกสารวิชาการ และตำราต่าง ๆ จำนวนมาก ทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ หนังสือ “พุทธธรรม” ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็น “มรดกธรรมอันล้ำค่าแห่งยุค” ที่ควรค่าแก่การศึกษาอย่างยิ่ง นอกจากงานด้านนิพนธ์แล้ว ท่านยังได้รับการอาราธนาให้เป็นผู้แสดงปาฐกถาในการประชุม นานาชาติขององค์กรระดับโลกต่าง ๆ หลายครั้ง อีกทั้งยังได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติต่าง ๆ มากมาย ท่านดำรงชีวิตแบบ เรียบง่าย มีวัตรปฏิบัติที่อ่อนน้อมถ่อมตน ให้ความสำคัญ และความสนใจแก่ผู้ที่เข้าพบโดยไม่เลือกชาติ ศาสนา ผิวพรรณ และเพศ เป็นพระสงฆ์ที่ทำคุณประโยชน์ต่อวงการพระพุทธศาสนา และสังคมของมวลมนุษย์อย่างหาที่เปรียบได้ยาก

โครงสร้างหนังสือ

หนังสือศาสนาและเยาวชนได้แบ่งออกเป็น 11 บท ได้แก่ 1) สภาพความสนใจต่อศาสนาและจริยธรรม 2) คุณค่าและความจำเป็นของศาสนาและจริยธรรม 3) ศาสนาและจริยธรรมกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน 4) ปัญหาที่เผชิญหน้ามนุษย์ในยุคพัฒนา 5) แง่พิจารณาในการที่ศาสนาจะแก้ปัญหาและพัฒนาเยาวชน 6) ลักษณะปัญหาในการพัฒนาของสังคมไทย 7) ปัญหาที่ร่อนหน้าการพัฒนาอุตสาหกรรม 8) พร้อมหรือไม่ที่จะก้าวสู่ยุคข่าวสารข้อมูล 9) จุดเริ่มต้นของการพัฒนาเยาวชน 10) รุ่งอรุณของการศึกษา 11) พัฒนาจากความเป็นผู้ตาม-ผู้รับสู่ความเป็นผู้นำ-ผู้ให้ เนื้อหาในแต่ละบทสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

สภาพความสนใจต่อศาสนาและจริยธรรม

หัวข้อนี้ท่านพูดสองแง่ คือ สนใจต่อศาสนามาก และสนใจต่อศาสนาน้อย แต่โดยสรุปก็ยังน้อยอยู่นั่นเอง การสนใจต่อศาสนาอาจสืบเนื่องมาจากความเจริญทางวัตถุคนให้ความสำคัญเทคโนโลยีมากขึ้นไปจนลืมนิยามชีวิตที่ให้อรรถาธิบาย กลุ่มหลงเพติดเพติดกับแสงสีเสียง จนลืมนึกถึงความสงบเงียบ ทำให้คนโยเยหาความสงบและธรรมชาติ หรือในหน่วยงานต่างๆ คนในองค์กรขาดคุณธรรมและจริยธรรม เป็นเหตุให้องค์กรมีปัญหาก็ทำให้องค์กรสนใจศาสนาเพื่อนำไปแก้ปัญหาดังกล่าว การสนใจต่อศาสนาน้อย เหตุที่เยาวชนไม่ค่อยสนใจศาสนา อาจเป็นเพราะคนจำนวนมากทั่วไป ไม่สนใจ หรืออาจจะเป็นเพราะผู้ใหญ่ไม่สนใจ เด็กก็เลยทำตาม หรือ อาจเป็นเพราะสื่อสังคมออนไลน์ที่ดึงคนออกจากศาสนา หรือ การข่าวที่ไม่มีการคัดกรอง ไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อวงการศาสนา เผยแพร่ข่าวด้านลบเป็นส่วนมาก

ถึงแม้โลกจะเปลี่ยนแปลงไปมากเพียงใด วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีจะพัฒนาก้าวหน้าไปมากแค่ไหน สถาบันศาสนาก็จะยังคงอยู่คู่กับสังคม นั่นก็เพราะว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่มีศาสนา ดังนั้นสังคมมนุษย์กับศาสนาจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ แต่ทั้งนี้และทั้งนั้น ศาสนาก็ต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยเพื่อความอยู่รอด ต้องมีการปฏิรูป และปรับปรุงเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ทั้งทางด้านจิตใจ และวัตถุอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง ทั้งนี้ก็เพราะว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่มีส่วนประกอบทั้งทางด้านสสาร และวิญญาณ ดังนั้นศาสนาที่จะอยู่รอดในอนาคตก็ต้องเป็นศาสนาที่สามารถตอบสนองแก่ทั้งสองมิติของมนุษย์ได้อย่างสมบูรณ์ สิ่งหนึ่งที่น่าจับตามองก็คือ ในอนาคตความสัมพันธ์ระหว่างศาสนา กับผู้นิยมแนวคิดแบบโลกวิสัย (secularism) จะดำเนินไปสู่ทิศทางใด จะดำเนินไปสู่ความขัดแย้งในระดับที่ไม่สามารถหันหน้าเข้าหากันได้ หรือจะดำเนินไปสู่ความประนีประนอมระหว่างกัน โดยเฉพาะเมื่อกลุ่มจารีตนิยม (fundamentalist) หันมาใช้ความรุนแรงเพื่อต่อต้านพวกโลกวิสัยนิยม ในขณะที่ พวกโลกวิสัยนิยม ก็ออกมาประท้วงเรียกร้องสิทธิทางโลกย์ของพวกเขามากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการทำแท้ง รักร่วมเพศ เป็นต้น ซึ่งล้วนแต่ขัดแย้งกับหลักคำสอนทางศาสนาทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม อนาคตที่เป็นสิ่งยากแก่การพยากรณ์ เพราะมันขึ้นอยู่กับปัจจัย และองค์ประกอบทางกาลเวลา รวมถึงบริบททางสังคม และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย สิ่งที่เราทำได้ก็คงจะมีแต่การเฝ้าสังเกตการณ์ต่อไปว่าศาสนาในอนาคตกาล จะดำเนินไปสู่ทิศทางใด จะดำเนินไปสู่ความตกต่ำ

ท่ามกลางความรุ่งเรืองของโลกทัศน์แบบโลกวิสัย หรือจะไม่เป็นเช่นนั้น แต่จะดำเนินไปสู่ความรุ่งโรจน์ ในขณะที่ โลกียนิยมต้องพบกับความตกต่ำ และสูญสลายไปในที่สุด

คุณค่าและความจำเป็นของศาสนาและจริยธรรม

ท่านอุปมาศาสนา และจริยธรรมเหมือนกับเรื่องน้ำ และอากาศ น้ำ และอากาศนี้ เป็นสิ่งที่มีอยู่ทั่วไป เป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิต แต่เราอยู่ใกล้และคุ้นเคยกับมันมากเกินไปจนมองไม่เห็นค่า จะเห็นค่าของมันก็ต่อเมื่อมันกำลังจะสูญเสีย ขาดแคลนขึ้นมา เหมือนทุกวันนี้ อากาศเริ่มเสีย น้ำก็เน่าเหม็น เราก็กังจะมารณรงค์กันให้รักโลก แต่มีกลุ่มคนเพียงจำนวนน้อยเท่านั้น ที่เห็นความเปลี่ยนแปลง และตระหนัก คนส่วนมากยังคงหลงมัวเมาเพลิดเพลินกันอยู่ เหมือนสภาพขาดแคลนทางศาสนาและจริยธรรม ที่คนส่วนมากหลงมัวเมาในวัตถุ ไม่ตระหนักถึงภัยอันตรายที่กำลังจะเกิดขึ้น ความต่างระหว่างการขาดน้ำและอากาศกับการขาดศาสนาและจริยธรรม คือ ขาดน้ำและอากาศ เรายังพอรู้ตัว แต่การขาดศาสนาและจริยธรรม บางที่เราไม่รู้ตัว จึงเป็นปัญหามาก ความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีมาก ก็ส่งผลต่อธรรมชาติและตัวเรา นั่นก็คือ ความเจริญก็มาพร้อมกับปัญหานั่นเอง ยิ่งเจริญมากยิ่งมีปัญหา เนื่องจากเราไม่รู้จักใช้ ไม่รู้จักควบคุม จึงเกิดปัญหาต่อศาสนาและจริยธรรม

ศาสนานี้มีคุณค่านานาประการสุดที่จะพรรณนา คุณค่าของศาสนาที่มีผลโดยตรงต่อมนุษย์ เป็นคุณค่าทางจิตใจอันถือได้ว่าเป็นคุณค่าที่สูงกว่าวัตถุ คุณค่าของศาสนาที่พอจะกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้ 1) เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์ คือเป็นที่พึ่งทางใจ ทำให้มนุษย์ไม่รู้สึกอ้างว้างว่าเหงาจนเกินไป 2) เป็นบ่อเกิดแห่งความสามัคคีของหมู่คณะ รวมไปถึงความสามัคคีในหมู่มนุษย์ชาติ ทั้งมวล 3) เป็นบ่อเกิดแห่งการศึกษา ทั้งในด้านพุทธิศึกษา จริยศึกษา 4) เป็นบ่อเกิดแห่งจริยธรรม ศีลธรรม และคุณธรรม 5) เป็นบ่อเกิดแห่งขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามทั้งหลาย 6) เป็นเครื่องดับความเร่าร้อนทางใจ ทำให้ใจสงบเย็น 7) เป็นดวงประทีปส่องโลกที่มีมืดมิดด้วยอวิชา ให้สว่างไสวด้วยวิชา 8) เป็นสิ่งที่แยกมนุษย์ออกจากสัตว์ เพราะว่าสัตว์ไม่มีศาสนา (พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ, 2523 : 1)

ศาสนาและจริยธรรมกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน

เด็กทั้งหลาย คือผู้รองรับไว้ซึ่งมนุษยชาติ การที่เด็กจะมีคุณภาพได้นั้น สิ่งหนึ่งที่สำคัญคือ จะต้องมีความดีและจริยธรรม โดยพิจารณาจากตัวเด็กนั้นว่า ศาสนาจะมีอะไรให้เขา และจะพัฒนาเขาเป็นคนอย่างไรจึงจะใช้ชีวิตอย่างมีความสุข และพิจารณาจากตัวเด็กโดยสัมพันธ์กับสังคมไทย และสังคมโลก (คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็ก และเยาวชนแห่งชาติ, 2555 : 31) เด็กและเยาวชนทุกคนจำเป็นต้องได้รับการเอาใจใส่ และดูแลอย่างเหมาะสม และรอบด้าน ในแต่ละช่วงวัยจากพ่อแม่ ผู้ดูแล ชุมชน และสังคม ด้วยความรู้ที่หลากหลายแบบสหวิชาชีพ รวมทั้งต้องใช้ทักษะ และเจตคติที่เห็นคุณค่าของเด็กและเยาวชน โดยไม่เลือกปฏิบัติ แต่คำนึงถึงความเท่าเทียม เป็นธรรม และการมีส่วนร่วม แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555 - 2559 จึงได้กำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาเด็กและเยาวชน เพื่อให้หน่วยงานทุกภาคส่วนทั้ง

ภาครัฐ องค์กรเอกชน ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคมในทุกระดับ ใช้เป็นแนวทางการบริหารจัดการการดำเนินงานตามภารกิจขององค์กรให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ และพันธกิจ สู่วิสัยทัศน์ของแผนที่กำหนดไว้

สำหรับการพัฒนาเยาวชนในสังคมไทย ศึกษาพฤติกรรมของเยาวชนที่สามารถวัดได้เป้าหมายของการพัฒนาเยาวชนครอบคลุม 4 ด้าน คือ 1) ไม่เบียดเบียนตนเอง 2) ไม่เบียดเบียนผู้อื่น 3) รับผิดชอบต่อหน้าที่ 4) พัฒนาตนเองและช่วยพัฒนาผู้อื่นและสังคม

ปัญหาที่เผชิญหน้ามนุษย์ในยุคพัฒนา

ปัญหาแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ 1) ตัวมนุษย์เอง ปัจจุบันเกิดปัญหาโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ ทั้งทางกาย และจิตใจ หรือที่เรียกว่า โรคทางกาย และโรคทางจิต 2) ด้านสังคม เช่นความแปลกแยกทางวัฒนธรรม อาชญากรรม ยาเสพติด ความขัดแย้งต่างๆ 3) ด้านธรรมชาติ ได้แก่ ความเสื่อมโทรมของสภาพสิ่งแวดล้อม (ดิน น้ำ อากาศ เป็นต้น) ภาวะโลกร้อน ภัยธรรมชาติที่รุนแรง

การเกิดขึ้นของโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลกระทบต่อมนุษย์และโลก ทั้งในด้านบวกและด้านลบ สร้างสิ่งอัศจรรย์ แก่มนุษย์ และในขณะเดียวกันก็สามารถทำให้เกิดด้านลบในหลากหลายประการดังต่อไปนี้

1) การครอบงำทางวัฒนธรรม เนื่องจากระบบสื่อสารไร้พรมแดน ทำให้เกิดการครอบงำทางวัฒนธรรมอิทธิพลของวัฒนธรรมและอำนาจของเศรษฐกิจจากประเทศที่พัฒนาแล้วได้ไหลบ่าเข้าสู่ประเทศอื่นอย่างรุนแรงก่อให้เกิดกระแสวัฒนธรรมโลก (Neo - Westernization) ครอบงำทางความคิด การมองโลก การแต่งกาย การบริโภคนิยม แฟชั่นหลายเข้าครอบงำเหมือนวัฒนธรรมประจำชาติของแต่ละประเทศผลที่ตามมา คือ เกิดระบบผูกขาดแบบไร้พรมแดน

2) หมู่บ้านโลก จากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารและโทรคมนาคม ทำให้สังคมโลกไม่มีกำแพงขวางกั้น ขอบเขตประเทศหรือพรมแดนหายไป โลกทั้งโลกเป็นเสมือนหมู่บ้านเดียวกัน ใครหรือชุมชนใดทำอะไรอยู่ที่ไหน ชุมชนอื่น ๆ หรือคนอื่น ๆ ก็สามารถรับรู้ได้ทั่วกันทั้งโลก สิ่งใดกระทบประเทศหนึ่งก็ย่อมกระทบถึงประเทศอื่น ๆ ไปด้วยอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้

3) ระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ ซึ่ง ข้อมูลข่าวสารเข้ามามีบทบาทสำคัญ และจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงด้านการผลิตสินค้า จากการผลิตที่เหมือนกันในปริมาณที่เป็นจำนวนมาก มาเป็นการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เข้ามาควบคุมในการผลิต โดยมีลักษณะการใช้งานเฉพาะ ซึ่งใช้ระยะเวลาการผลิตสั้นกว่า สิ้นเปลืองน้อยกว่า จะเข้ามาแทนที่ ซึ่งเป็นลักษณะของการเกิดบริษัทข้ามชาติทุนข้ามชาติที่เข้าไปแสวงหาผลกำไร อย่างไรพรมแดนในดินแดนต่าง ๆ ทั่วโลก แล้วกำไรเหล่านั้น ถูกส่งไปพัฒนา เป็นแบบฉบับธุรกิจโลกาภิวัตน์

4) เกิดความรู้สึกท้องถิ่นนิยม กระแสโลกาภิวัตน์ สร้างความรู้สึกท้องถิ่นนิยม แทนที่อุดมการณ์ชาตินิยมเนื่องจากสังคมยุคโลกาภิวัตน์เป็นยุคแห่งข่าวสาร ซึ่งประชาชนในท้องถิ่นสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนของตนได้อย่างรวดเร็วจากสื่อมวลชน ทำให้เกิดการ ปลุกจิตสำนึกของประชาชนในท้องถิ่น ให้รู้จักเห็นคุณค่าอนุรักษ์ และหวงแหนทรัพยากร ภายในท้องถิ่นของตน

5) ผลกระทบต่อบทบาทของสตรีและเพศสภาพ โดยหลักการแล้วเมื่อสังคมมีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจขึ้น บทบาทของสตรีในสังคมน่าจะมีมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากปรากฏการณ์ในประเทศพัฒนาแล้ว แต่ในประเทศกำลังพัฒนากระแสโลกาภิวัตน์ ไม่ได้ทำให้บทบาทของสตรีมากขึ้นตามที่ควรจะเป็น ดังจะเห็นได้จากการเกิดการกดขี่ทางเพศ เกิดธุรกิจทางเพศ เพศหญิงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางการตลาด

6) การเปลี่ยนแปลงลักษณะประชากร โดยแนวโน้มประชากรโลกจะมีการเปลี่ยนแปลงทั้งในเชิงโครงสร้างและพฤติกรรม โดยประชากรสูงอายุ (มากกว่า 50 ปีขึ้นไป) จะมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น ในขณะที่ประชากรวัยหนุ่มสาว (Young Generation) จะมีสัดส่วนลดลง โดยเฉพาะในประเทศที่พัฒนาแล้ว

7) การเคลื่อนย้ายแรงงาน การเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศกำลังพัฒนาไปสู่ประเทศพัฒนาแล้ว (Mobility of Labour) โดยเฉพาะแรงงานฝีมือ หรือแรงงานที่มีความรู้ (Skilled Labor/Knowledge Labor) ซึ่งเป็นที่ต้องการและมีบทบาทมากในระบบเศรษฐกิจ เช่น แรงงานไทย ไปทำงานในประเทศสิงคโปร์ หรือไต้หวัน เป็นต้น ในทางตรงกันข้าม จะมีการเคลื่อนย้ายแรงงานที่มีทักษะต่ำจากประเทศที่พัฒนาแล้ว ไปยังประเทศกำลังพัฒนา เพื่อลดจำนวนแรงงานในประเทศที่พัฒนาแล้ว

8) การเคลื่อนย้ายฐานการผลิตทางอุตสาหกรรม การเปลี่ยนแปลงของระบบการผลิตในโลกในช่วงหลายปีที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทำให้เกิดปรากฏการณ์การย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศที่มีค่าแรงต่ำ เป็นวิธีการจัดการที่อุตสาหกรรมจำนวนมาก เพื่อให้ห้องครัวของตนเองสามารถอยู่รอดได้ภายใต้สถานการณ์ปัจจุบัน (วชิระ เพ็งจันทร์., 2557 : ออนไลน์)

แง่พิจารณาในการที่ศาสนาจะแก้ปัญหาและพัฒนาเยาวชน

ปัจจุบันคนไทยหันมาให้ความสนใจเข้าวัดทำบุญกันมากขึ้นเห็นได้จากในช่วงเทศกาลปีใหม่ที่ผ่านมามีวัดทั่วประเทศพร้อมใจกันจัดกิจกรรมสวดมนต์ข้ามปีและมีผู้มาร่วมงานเป็นจำนวนมาก การเข้าวัดทำบุญหรือร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาถือเป็นมงคลในชีวิตและเป็นก้าวสำคัญในการปรับเปลี่ยนค่านิยม ช่วยสร้างจิตให้เกิดกุศล ก่อเกิดความสุข ช่วยเสริมพลังทางจิตใจให้มีสมาธิ สติ ปัญญาในการพิจารณาพิเคราะห์ถึงสิ่งต่าง ๆ เมื่อความคตินี้ ทำให้ได้อยู่กับปัจจุบันขณะและกับตนเองได้มากขึ้น สามารถซึมซับนำหลักคำสอนทางศาสนาไปปรับใช้และเปลี่ยนแปลงตนเองในทางที่ดีขึ้น ทางหลักจิตวิทยา เรียกว่าเป็น "การใช้ธรรมะเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต" (อารีย์ นัยพินิจและคณะ, 2561 : 1-12)

อย่างไรก็ดีเห็นว่าการสนับสนุนให้วัยรุ่นได้นำหลักธรรมมาช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจหรือพลังสุขภาพจิตนั้น จะช่วยให้เขาเกิดการพัฒนาทางความคิด มีสติ และนำไปสู่การปรับเปลี่ยนให้มีพฤติกรรมอันพึงประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยอาจนำหลักธรรมหรือหลักปฏิบัติทางศาสนาที่ได้ซึมซับมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งด้านการเรียน การทำงาน หรือการเข้าสังคม ที่สำคัญคือการได้แรงสนับสนุนจากครอบครัว พ่อแม่ ผู้ปกครองในการเป็นแบบอย่างที่จะนำเยาวชนให้เข้าใกล้ธรรมะได้ไม่ยาก"

พระพุทธศาสนาสอนให้ผู้คนทั้งหลายได้รู้ ได้เข้าใจถึงธรรมชาติของมนุษย์ ธรรมชาติของสรรพสิ่งทั้งหลายและยังสอนให้ผู้คนทั้งหลายได้เข้าใจในการเป็นอยู่ร่วมกันในสังคม ตั้งแต่ชั้นปุถุชนคนทั่วไปทั้งหลายเป็นต้นไป หมายความว่าพระพุทธศาสนาสอนให้รู้จักคิด รู้จักใช้ประสบการณ์ รู้จักคุณ รู้จักพูด รู้จักการทำความหากิน รู้จักความเป็นพ่อแม่ บุตร ฯลฯ รู้จักหน้าที่ รู้จักการให้ตามหน้าที่นั้นๆ เป็นต้น หากบุคคลากรทางพระพุทธศาสนา รวมไปถึงเยาวชนทั้งหลาย ได้เรียนรู้จนเกิดความเข้าใจตามหลักธรรมแห่งพุทธศาสนาที่เป็นไปตามหลักความจริง เป็นไปตามหลักธรรมชาติการพัฒนาจิตใจแห่งเขาเหล่านั้นก็จะเริ่มขึ้น แต่ก่อนจะเริ่มการพัฒนาจิตใจ ความคิด ความรู้ ความเข้าใจของเยาวชนทั้งหลาย บุคคลากรทางพุทธศาสนาควรมีความรู้ ความเข้าใจ และพัฒนาความรู้ความเข้าใจในตัวเอง ให้เป็นไปตามหลักความจริง ให้เป็นไปตามหลักธรรมชาติ เพราะยุคสมัยนี้และต่อไปในอนาคตวิทยาการต่าง ๆ ล้วนแสดงหรือทำให้เยาวชนทั้งหลาย ได้รู้ว่าสิ่งที่มีอยู่ในสังคมปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นวัตถุหรืออื่นใดมีความจำเป็นในชีวิต ในความคิด ในความรู้ ของพวกเขาทั้งสิ้นให้เหล่าพระสงฆ์ และบุคคลากรทางพระพุทธศาสนา ได้ร่วมกันศึกษา พิจารณาเพื่อพัฒนาทั้งตัวเองและเยาวชน ดังนั้นสังคมจำเป็นต้องปรับตัวตามกันไป

การที่จะทำให้เยาวชนสนใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนานั้น สื่อธรรมะเองก็ต้องปรับตัวให้ทันยุคสมัย การปลูกฝังความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาควรดำเนินการในขณะที่บุคคลมีอายุน้อย เพราะเป็นวัยที่ยังไม่มีภาระ ไม่มีเรื่องที่ต้องคิดมากจึงสามารถซึมซับเอาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาซึ่ง เป็นเรื่องเกี่ยวกับแนวคิดได้หากใช้วิธีที่เหมาะสม ในทุกศาสนาการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวเป็นวิธีการที่ส่งผลต่อความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนามากที่สุด การอบรมเลี้ยงดูต้องใช้สื่อหนึ่งในสื่อที่ใช้ประกอบกับการปลูกฝังความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนา คือหนังสือ หนังสือจึงเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งในการศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระวชิรญาณวโรรส ทรงอธิบายไว้ว่า ประชาชนจะเข้าใจพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจนได้ 3 ทาง คือ ด้วยการฟังธรรมเทศนา ด้วยการสนทนาธรรม และด้วยการได้อ่านหนังสือที่เป็นคำสั่งสอน ซึ่งการอ่านหนังสือนั้นดีกว่าการฟังธรรมเทศนา เพราะมีเวลาที่จะคิดตรึกตรองได้ตามความพอใจและกลับมาดูทบทวนได้อีกหากลืม ทั้งนี้ความยินดีในธรรมของคนต่างกัน บางคนยินดีในธรรมที่ลึกซึ้ง บางคนยินดีในธรรมที่ไม่ลึกซึ้ง หนังสือพุทธศาสนาจึงควรมีหลากหลายตามอัธยาศัยของคนที่แตกต่างกัน รวมถึงมีกลยุทธ์ในการเข้าถึงหรือสร้างนวัตกรรมในการสื่อสารเป็นต้น

ลักษณะปัญหาในการพัฒนาของสังคมไทย

ในสังคมที่พัฒนาแล้ว บางทีเขาแบ่งระยะเวลาการพัฒนาของมนุษย์ เป็น 4 ยุคสมัย ยุคที่ 1 คือ ยุคบุพกาล เป็นยุคที่มนุษย์ยังไม่รู้จักทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยการสร้างสรรค์ของตนเอง ต้องอาศัยธรรมชาติ ยุคที่ 2 คือ ยุคเกษตรกรรม มนุษย์เริ่มรู้จักทำมาหากิน ปลุกข้าว ปลุกต้นไม้ของตนเอง และจับสัตว์มาเลี้ยง ยุคที่ 3 คือ ยุคอุตสาหกรรม เมื่อมนุษย์เจริญขึ้นไปอีกโดยรู้จักสร้างเครื่องมือ อุปกรณ์ ที่ใช้ผลิตของกินของใช้ได้ทีละมาก ๆ ผลิตเครื่องมือที่ใช้ในการทำมาหาเลี้ยงชีพ และดำเนินชีวิตให้สะดวกสบายยิ่งขึ้น ยุคที่ 4 คือ ยุคข่าวสารข้อมูล หรือยุคสารสนเทศ แล้วแต่จะบัญญัติศัพท์กันไป ยุคนี้ เป็นยุคที่กำลังเริ่มต้นขึ้นมา ถือว่ามนุษย์กำลังก้าวพ้นยุคอุตสาหกรรม หรือผ่านพ้นยุคอุตสาหกรรมไปแล้ว

ในยุคที่ 4 นี้ เด็กและเยาวชนจำนวนมากหลงใหลในเกมออนไลน์ที่เล่นกันผ่านเครือข่าย และเล่นพร้อมกันได้เป็นจำนวนมาก จนเป็นปัญหาใหญ่ปัญหาหนึ่งของสังคมในยุคปัจจุบัน มีเด็กและเยาวชนใช้เวลาส่วนใหญกับการเล่นเกมออนไลน์ เกมออนไลน์สมัยใหม่สร้างโลกสังคมเสมือนจริงที่เรียกว่า ไซเบอร์สเปซ จนคล้ายกับการทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้เกิดขึ้นจริง เกมออนไลน์หลายเกมเช่นสามารถรองรับเด็กที่หลงใหลเข้าไปเล่นได้ในขณะที่เดียวกันหลายแสนคน ผู้เล่นทำกิจกรรมต่างๆเช่นการซื้อขายสินค้า การร่วมกันทำกิจกรรมต่อสู้กับสัตว์ประหลาด พุดคุยกัน สร้างสังคมการติดต่อสื่อสารจนเสมือนอยู่ในสังคมจำลอง (เย็น ภูววรรณ, 2561: ออนไลน์)

พร้อมหรือไม่ที่จะก้าวสู่ยุคข่าวสารข้อมูล

ข้อมูลข่าวสารเป็นได้ทั้งชุมทรัพย์และกับดัก ผู้ชนะในยุคข้อมูลข่าวสาร จึงต้องดำเนินชีวิตอย่างผู้รู้ มิใช่ผู้ถูกรอรับ ยุคนี้เป็นยุคที่ข้อมูลข่าวสารเป็นส่วนประกอบสำคัญในทุกกิจการงาน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการนอกจากนี้ในการถ่ายทอดข้อมูลและการเก็บรักษาข้อมูลก็ต้องทำด้วยความระมัดระวัง เพื่อป้องกันมิให้ข้อมูลผิดเพี้ยนหรือถูกกัฏกร่อน ข้อมูลถูกกัฏกร่อนได้ด้วยเหตุปัจจัยหลายประการ เช่นการกัฏกร่อนตามกาลเวลา เพราะเมื่อเวลาผ่านไป ข้อมูลก็ย่อมต้องผ่านกระบวนการต่าง ๆ ด้วยวัตถุประสงค์ต่าง ๆ จนอาจทำให้ข้อมูลผิดเพี้ยนไปจากความจริง และผิดเพี้ยนไปจากความจริงอย่างยากที่จะหลีกเลี่ยงได้การได้รับข้อมูลที่ผ่านการกัฏกร่อนจนผิดเพี้ยนไปก็ย่อมส่งผลในการตัดสินใจผิดพลาดไปด้วย (พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ, 2554 : 13)

ฉะนั้น เราก็จะเป็นคนหนึ่งเมื่อรับข้อมูลใดมาก็สามารถถ่วงถอยพิจารณา และประเมินคุณค่าข้อมูลเหล่านั้นได้ถูกต้อง ตรงตามความเป็นจริง นอกจากนี้ในส่วนของคุณภาพข้อมูลในอดีตที่ถูกกัฏกร่อนไปตามกาลเวลา เราจะสามารถเชื่อมโยงย้อนไปตรวจสอบ จนพบว่าข้อมูลจริง เหตุการณ์จริงเป็นอย่างไร แล้วสุดท้ายเราเองจะเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลใหม่ซึ่งนำไปสู่การนำเสนอข้อพิสูจน์ใหม่ ๆ ที่ดีขึ้นอีกด้วย เช่นนี้แล้วจึงจะเรียกว่า เป็นผู้ชนะในยุคข้อมูลข่าวสารมั่งคั่งด้วยทรัพย์สิน คือมีข้อมูลที่มีคุณค่า และสามารถบริหารจัดการข้อมูลให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงทั้งประโยชน์ตนและประโยชน์ท่านได้โดยธรรม

รุ่งอรุณของการศึกษา

รุ่งอรุณของการศึกษา หรือแสงเงินแสงทองของชีวิต ที่รุ่งเรืองดั่งงาม มี 7 ประการ คือ

1. รู้จักเลือกหาแหล่งความรู้ และแบบอย่างที่ดี
2. รู้จักจัดระเบียบชีวิต และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ในสังคม
3. มีแรงจูงใจที่ถูกต้อง คือใฝ่รู้และใฝ่สร้างสรรค์
4. พัฒนาศักยภาพของตนให้เต็มที่
5. มีทัศนคติ และค่านิยมที่ดี
6. มีความกระตือรือร้นขวนขวาย ไม่ประมาท
7. รู้จักคิดพิจารณาให้เกิดปัญญาที่จะรู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง

ในยุคข้อมูลข่าวสารนี้ เป็นเหมือนดาบสองคม มีคุณอนันต์ และมีโทษมหันต์เพราะฉะนั้นต้องรู้จักเลือกข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ผู้ใหญ่ก็ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีซึ่งมีค่ามากกว่าคำสอน การบอกกล่าวเขาอาจจะไม่สนใจ แต่สิ่งที่เขาอาจจะมองเห็นได้เป็นประจักษ์ การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขนั้น สมาชิกในสังคมจะต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในด้านต่าง ๆ เช่นการพึ่งพาอาศัยให้ความช่วยเหลือกัน มีความสามัคคีและร่วมมือกันพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้า สังคมก็จะน่าอยู่สมาชิกในสังคมก็มีความสุข การสร้างแรงจูงใจในการทำงานก็เป็นสิ่งสำคัญ หากไม่รู้สึกรักสนุกกับการทำงาน จะส่งผลต่อประสิทธิภาพของงานที่พวก ทำให้ผลการทำงานตกต่ำ การมีทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน (ฉันทะ) รักหรือชอบในสิ่งที่ทำ และทำด้วยความมานะอดทน เกิดปัญหาที่ไม่ทอดทิ้ง รู้สภาวะตามความเป็นจริง

พัฒนาจากความเป็นผู้ตาม-ผู้รับ สู่ความเป็นผู้นำ-ผู้ให้

ทักษะของผู้นำ เป็นสิ่งสำคัญที่สามารถทำให้องค์กรมั่นใจได้ว่าเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ ที่องค์กรต้องการจะมีแนวโน้มเป็นไปตามที่คาดหวัง ทำให้หลาย ๆ องค์กรมุ่งเน้นการฝึกอบรมผู้บริหารหรือผู้จัดการให้มีทักษะของผู้นำ (Leadership) และด้วยภาวะความเป็นผู้นำต้องลงมาทำงาน สอนงาน ติดตาม ให้กำลังใจ และผลักดันลูกน้องมากขึ้น ต้องเป็นต้นแบบหรือเป็นตัวหลัก (Change Agent) ในการเปลี่ยนแปลงเป็นคุณสมบัติที่เกิดขึ้นจากภายในตัวตนของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งสามารถพัฒนาได้ด้วยตนเอง โดยความเต็มใจที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเองจากความเชื่อเดิม ๆ ที่ไม่มีประโยชน์ให้เป็นความเชื่อใหม่ ๆ ของตัวเอง แล้วนำไปฝึกฝนจนกลายเป็นธรรมชาติของตัวเอง เมื่อนั้นผู้อื่นก็จะตามคุณด้วยความเต็มใจ

ผู้จัดการมีความรับผิดชอบ ที่ต้องพัฒนาทีมงานให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ แต่หากคุณขาดภาวะการเป็นผู้นำ คุณคงล้มเหลวแน่นอน ผู้จัดการมีความแตกต่างจากผู้นำ คือ ผู้จัดการบริหารงานโดยการสั่ง แต่ผู้นำบริหารงานโดยการสอนงาน (Coaching) การจะพัฒนาผู้อื่นให้ได้ดี คุณต้องมีภาวะความเป็นผู้นำในเรื่องการพัฒนาตัวเองให้ดีกว่า

จากผลการวิจัยขององค์กรต่าง ๆ ด้านการบริหารพบว่า ผู้บริหารในองค์กรจำนวนมากขาด “ภาวะผู้นำ” จากปัญหาดังกล่าว วันนี้องค์กรชั้นนำต่าง ๆ จึงให้ความสำคัญในการพัฒนาผู้นำในองค์กรของตนให้เก่ง “เก่งคิด เก่งคน เก่งงาน” มากยิ่งขึ้น นับว่าเป็นเรื่องท้าทายการเปลี่ยนแปลงของผู้นำ ดังนั้น ผู้นำที่ดีคือผู้ที่พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และกระตุ้นให้ผู้อื่นเปลี่ยนแปลงตัวเองด้วยความเต็มใจ การพัฒนาผู้อื่นเพิ่มการเป็น “โค้ช” เพื่อสร้างให้ลูกน้องเกิดความศรัทธา เชื่อถือและไว้วางใจ เพราะมั่นใจแล้วว่า ความศรัทธา เชื่อถือและไว้วางใจเป็นรากฐานที่สำคัญ ที่จะทำให้เกิดการยอมรับฟังคำชี้แจง และพร้อมที่จะพัฒนาหรือปรับปรุงตนเอง ตามที่ผู้นำทีม ให้คำแนะนำปรึกษาอย่างเต็มใจ

บทวิจารณ์

หนังสือศาสนาและเยาวชนเล่มนี้ เป็นพ็อคเก็ตบุ๊กขนาดกะทัดรัดพกพาสะดวก ด้วยเนื้อหา 69 หน้า ดูไม่เล็กหรือใหญ่จนเกินไป ปกออกแบบเรียบง่ายโทนสีฟ้า มีภาพเด็กหีนแกะสลักต่อกันขึ้นเป็นชั้นๆ แสดงความสัมพันธ์กับเนื้อหาชัดเจน แต่ ชื่อหนังสือ ศาสนาและเยาวชน อาจจะดูแล้วยังไม่ครอบคลุมเนื่องจากว่า คำว่า เยาวชน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายของคำว่า “เยาวชน” หมายถึง บุคคลที่มีอายุเกิน 14 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ และไม่ใช่ เป็นผู้บรรลุนิติภาวะแล้วด้วยการสมรส (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556 : 673) องค์การสหประชาชาติ ได้ให้ความหมายสากลของคำว่า เยาวชน หมายถึง คนในวัยหนุ่มสาว คือ ผู้มีอายุระหว่าง 15 – 25 ปี ดังนั้นผู้วิจารณ์เห็นว่าควรเพิ่มคำว่า เด็ก และเยาวชน

ในส่วนของเนื้อหาหัวข้อทั้งหมด 11 หัวข้อ ซึ่งสรุปได้ 3 ข้อคือ

- 1) สภาพทั่วไปของศาสนา และเยาวชน
- 2) ปัญหาของศาสนา และเยาวชนในปัจจุบัน
- 3) แนวทางในการแก้ไขปัญหาเยาวชน โดยใช้ศาสนา โดยท่านใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ยกเหตุการณ์ หรือตัวอย่างที่ใกล้ตัวมองเห็นเป็นรูปธรรม เหมาะสำหรับทั้งเด็กเยาวชน และผู้ใหญ่ คำนิยมของหนังสือ หนังสือเล่มนี้พิมพ์ครั้งที่ 3 จำนวน 5,850 เล่ม เมื่อปี พ.ศ. 2539 โดยสำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม ซึ่งเป็นสำนักพิมพ์ที่เน้นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาประยุกต์โดยเฉพาะของท่านพระธรรมปิฎก มีนักวิชาการนำไปใช้ในการอ้างอิงในงานวิจัยหรือบทความทางวิชาการอยู่เสมอ จะเห็นได้จากการสืบค้นข้อมูลในช่องทางต่างๆ แสดงให้เห็นถึงความต้องการ และความจำเป็นในการนำไปเป็นแหล่งอ้างอิงได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์และน่าเชื่อถือ

ความโดดเด่นของหนังสือ เป็นการดำเนินเรื่องที่เข้าใจง่ายเป็นลำดับเรื่องราวเริ่มตั้งแต่สภาพทั่วไป ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน และมีการคาดการณ์ในอนาคตด้วยว่า จะเป็นไปในทิศทางใด และแนวทางการแก้ปัญหาที่ยั่งยืน ซึ่งสั้นกระชับ มีการยกตัวอย่างประกอบให้เห็นภาพเข้าใจง่ายยิ่งขึ้น

คุณค่าต่อสังคม เป็นหนังสือที่มีคุณค่าต่อสังคมทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นสังคมระดับเล็ก ไปจนถึงสังคมระดับใหญ่ เช่น ครอบครัว สถานศึกษา หมู่บ้าน เมือง ประเทศ ทวีป และใหญ่สุดเป็นสังคมโลก เป็นหนังสือที่มีความเป็นสากล เนื่องจากว่า สภาพทั่วไป และประเด็นปัญหาของศาสนาทุกศาสนา และเยาวชนทุกคนที่อาศัยอยู่บนโลกนี้ ก็มีลักษณะคล้ายๆ กัน เพราะฉะนั้นแนวทางในการแก้ปัญหาก็คงจะไม่แตกต่างกันมากนัก สามารถประยุกต์ใช้ได้ทั้งสังคมไทย และสังคมโลก

สรุป

หนังสือศาสนาและเยาวชน เล่มนี้นับว่าเป็นหนังสือที่น่าสนใจอีกเล่มหนึ่ง เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาเข้ากับประเด็นปัญหาความสนใจต่อศาสนาและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนในสังคมปัจจุบันซึ่งเกิดจากตัวแปรหลายอย่าง เช่น ความเจริญทางวัตถุ ข้อมูลข่าวสาร การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ทศนคติที่เปลี่ยนไป เป็นต้น การพิจารณาในการที่ศาสนาจะแก้ปัญหา และพัฒนาเยาวชน เราจะต้องพิจารณาเรื่องการสร้างสรรค์ และพัฒนาเด็กและเยาวชน คือ จะต้องพิจารณาทั้งสองอย่างควบคู่กันไป คือจะต้องมองดูเด็กแง่หนึ่ง ในฐานะที่เป็นมนุษย์คนหนึ่ง ซึ่งจะอยู่ในยุคใด สมัยใดก็ได้ มองว่าเขาจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้อย่างไร และในแง่ที่ 2 มองว่าเขาเฉพาะในยุคสมัยนี้นั้น ปัญหาเป็นอย่างไร แล้วพิจารณาการที่จะพัฒนาเด็กและเยาวชนโดยสัมพันธ์กับปัญหานั้น และการแก้ปัญหา นั้น แล้วอันนี้จะโยงกลับไปหาเทศะเมื่อครั้งนี้อีก เช่นว่า ในแง่เฉพาะกาลสมัย สังคมไทยในเวลานี้เป็นปัญหาอย่างไร จะต้องเน้น อะไร และในด้านปัญหาของโลกทั้งหมด ปัจจุบันนี้ เป็นอย่างไร จะต้องเน้นในแง่ไหนอย่างไร ทั้งหมดนี้เป็นแง่พิจารณา ซึ่งส่วนมากได้เน้นในแง่ที่หนึ่ง คือมองเยาวชนโดยสัมพันธ์กับตัวของเขาเอง เน้นที่การพัฒนาชีวิตของเขาว่าจะให้เขาเป็นคนอย่างไร มีบุคลิกภาพอย่างไร มีคุณสมบัติอะไร ไปสู่จุดหมายอะไรของชีวิต ทั้งนี้โดยคำนึงถึงพระพุทธพจน์ที่ว่า ปุตุตา วตฺถุ มนุสฺसानํ เด็กทั้งหลายเป็นที่รองรับไว้ซึ่งมนุษยชาติ

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็ก และเยาวชนแห่งชาติ. (2555). *แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555 – 2559*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็กเยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ.
- ยีน ภู่วรรณ. (2561). ปัญหาเด็กและเยาวชนไทยกับวิดีโอเกม. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 21 ธันวาคม 2561
- แหล่งที่มา: [http://www.ku.ac.th/yuen/document/problem of children.doc](http://www.ku.ac.th/yuen/document/problem%20of%20children.doc)
- หลวงวิจิตรวาทการ. (2510). *ศาสนาสากล เล่ม 1*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานลูก ส.ธรรมภักดี
- พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ. (2554). *ทันโลกทันธรรม 4*. ปทุมธานี: ชมรมทางตลอดในธรรม.

- ราชบัณฑิตยสถาน, (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คส์
- วชิระ เพ็งจันทร์. (2561). ธรรมชาติช่วยเสริมสุขภาพจิตแก้ปัญหาวัยรุ่น. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2561. แหล่งที่มา: <http://www.thaihealth.or.th/Content/3154-ธรรมชาติช่วยเสริมสุขภาพจิตแก้ปัญหาวัยรุ่น.html>.
- อารีย์ นัยพินิจและคณะ. (2557). การปรับตัวภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ Adjustment under Globalization. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา*. 7 (1), 1-12.